ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ. կէս տարվանը 6 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսի խռովութիւնները.—Ներքին տեսութիւն. Նամակ Վաղարշապատից. Նամակ Բաքւից. Ներքին լուրեր.—Արտաքին տեսութիւն. Անգլիա։ Ֆրանսիա։ Արտաքին լուրեր.—Աշխարհի հեռագիրներ.—Յայտարարութիւններ.—Ֆելիէտոն. Ջալալէդդին.

Կ. ՊՈԼՍԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այսօրվայ հեռագիրը հաղորդում է որ Կ. Պոլսի մէջ կրկին ավելել են խռովութիւնները։ Ըմբոստականները պահանջում են որ նախկին սուլթանը կրկին գահի վրա նստի։ Դժգոհները վերաբերում են վերջին պատերազմի մէջ Թիւրքիայից անցած բոլոր անաջողութիւնները սուլթան Աբդուլ-Համիդի անձնաւորութեանը և կարծում են, որ եթէ Մուրադը գահի վրա նստի, դարձեալ ամեն բան լաւ կլինի։ Այդ յատուկ է բոլոր անզարգացած, անկիրթ ազգերին կարծել որ անձնաւորութիւնների փոխելով կը փոխվի և պետութեան ամբողջ սիստեմը, համակարգութիւնը։ Բայց անձինք փոխվում են, իսկ սիստեմը, կազմակերպութիւնը նոյն է մնում, որովհետև պակասութիւնը, սխալը անձի մէջ չէ, այլ նոյն իսկ պետութեան ամբողջ կազմակերպութեան և ազգի հասարակական կեանքի մէջն է....

Թիւրքիան, ինչպէս յայտնի է, այժմ սահմանադրական երկիր է, Թիւրքաց տէրութիւնը նորերում հրատարակել է ամենաազատամիտ վերանորոգութիւնների օրէնքներ (տես արտաքին լուրեր),—բայց այնու ամենայնիւ երկիրը մնում է նոյն անզարգացած, վայրենի, անկարգ, բարբարոս երկիր....

Ոչ մի սահմանադրութիւն, ոչ մի րէֆորմ չի օգնի այն երկրին, այն պետութեանը, որ զուրկ է քաղաքակրթութենից, որ զուրկ է այն բոլոր պատմական զարգացնող գործիչներից, որոնցով նշանակութիւն են ստացել, զարգացել են և կրթվել են եւրոպական երկիրները։ Թիւրքիան ունի ժողովրդի միայն երկու որոշ դասակարգեր՝ սերան ռամիկ դաս և պաշտօնեաների դասակարգ։ Ամբողջ պետութիւնը բաղկացած է՝ ռամիկներից և ծառաներից։ Այդ տեսակ երկրին ի՞նչ կարող է օգնել սահմանադրութիւնը, ինչ կարող են օգնել վերանորոգութիւնները։

Ֆրանսիական պետութեան պէս մի առողջ մարմին երբ յաղթված, ջարդված է լինում,—նա ինքն իր մէջ է գտնում վերանորոգվելու ոյժը։ Եւ մի քանի ժամանակից յետոյ նա կրկին նոյնքան զօրեղ, նոյնքան ծաղկած երկիր է դառնում, ինչպէս յաղթվելուց առաջ, գուցէ և աւելի....

Թիւրքիայի պէս վայրենի, բարբարոս, մոնգոլական երկիրը յաղթված լինելուց յետոյ, ընկնում է, յուսահատվում է։ Նրա մէջ սկըսում են անվերջանալի երկպառակութիւններ, խռովութիւններ և նա իր փրկութեան բոլոր յոյսը տեսնում է ոչ թէ ազգի բոլոր դասակարգերի, հասարակութեան ամբողջ համակարգութեան արմատական վերանորոգութեան մէջ, այլ միայն անձինքների փոփոխութեան մէջ։

Թիւրքիան յաղթվեցաւ, ջարդվեցաւ,—մեղաւորը ոչ թէ հասարակութեան հասարակ պատմական առանդութիւնների չունենալն է, ժողովրդի անբարոյականութիւնը, բնութիւնքի բացակայութիւնը, ազգի մէջ կրթութեան պակասութիւնը, մոլեռանդութեան տիրապետելը,—այլ այս կամ այն անձն. մեղաւորը Աբդուլ-Համիդն է, կամ Օսման-փաշան է, կամ Ահմէդ-Վէֆիկ-փաշան է, և այլն....

Եւ ահա ժողովուրդը յուզվում է, խռովութիւններ է անում, մեղադրելով սորան կամ նորան, փոխում է նրանց,—բայց ժողովրդի դրութիւնը կրկին նոյն է մնում։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

9 մայիսի

Ապրիլի 19-ն էր երբ Պարսից շահը եկաւ Վաղարշապատ, նրան դիմաւորած չորս վարդապետներ դաւառապետի և բազմութեան հետ միասին սպասում էին գիւղից հինգ վերստ հեռու սահմանում, իսկ միաբանութիւնը սպասում էր բուլվարի առջև հրապարակում եկեղեցական զգեստներով զարդարված. բազմութիւնը մեծ էր. փողոցի մօտ գտնված բոլոր տանիքների վրա ժողոված էին կանայք և մարդիկ. օրը բաւական

ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ

(ՄԻ ՊԱՏԿԵՐ ՆՐԱ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՑ)

Ա.

1877 տարվայ մայիս ամիսը մօտենում էր իր վախճանին։ Աղբակայ *) Լիանա դաշտերից մէկի վրա, առաւօտեան մառախուղի միջից, հազիւ երևում էին մի քանի վրաններ, սև կապերտից պատրաստված, որոնք բոլորաձև շարված էին մինը միւսի մօտ, թողնելով իրանց մէջտեղում բաւական ընդարձակ հրապարակ։ Տեսնողը առաջին անգամից կը կարծէր, թէ դրանք մի խաշնարած ցեղի չադրներ են, որ զետեղվել էին այդ կանաչազարդ հովտի մէջ, իրանց անասունների համար արօտ գտնելու։ Բայց քանի որ արևը բարձրանում էր, լեռներին պատած մառախուղը աւելի և աւելի նօսրանում էր, վրանների տարածութիւնը ընդարձակ հովտի մէջ հետզհետէ մեծ քանակութիւն էր ներկայացնում։ Այս կասկածելի երևոյթը այն ժամանակ նրան բանակի ձև էր տալիս։

Եւ իրաւ, վրանների առջև ցցված երևում էին եղեգնեայ երկայն նիզակներ, որոնց ծայրերը զարդարած էին սև փետուրներով, իսկ հրապարակի վրա անբացատրելի խռովութեան մէջ շարժվում էին զինուորված տղամարդիկ, որոնց երեսները արտայայտում էին կատաղի անհամբերութիւն։ Բանակից հեռու, գալար խոտերի մէջ, արածում էին բոլորովին պատրաստ, թամքած ձիաներ, որոնց առջևի և ետևի ոտներից մէկը շղթայած էին բըխոմներով չը փախչելու համար։

Վրաններից մէկի առջև,—որ իր մեծութեամբ և փառահեղութեամբ որոշվում էր միւսներից,—ցցած էր մի կարմիր դրօշակ, որի չորս անկիւնների վրա կարդացվում էին, արաբական տառերով դրօշմված, չորս անուններ՝—Ալի, Օսման, Օմար և Աբուբէքր։ Իսլամի նախկին խալիֆաների այս չորս պատկառելի անունների մէջտեղում նշմարվում էր մի սպիտակ ձեռք, որպէս օրինակ մի աներևոյթ աջի, որ իր հովանաւորութեան ներքոյ պէտք առաջնորդէր զինուորված ամբոխը դէպի պատերազմի դաշտը։

Այս իսկ վրանի չուրջը հաւաքված էր մարդիկների բազմութիւն, որոնք անդադար ել և մուտ էին գործում նրա մէջ։

Այնտեղ թանձր թաղիքի վրա նստած էր միջահասակ մի մարդ կրակոտ աչքերով և ալեխառն մօրուքով։ Նա ոտքից ցգլուխ հագնված էր սպիտակ զգեստով, որ արևելքում նշան է բարեպաշտութեան և մարդու անձնազոհութեան, որ իր կենդանութեան ժամանակ զգեցել էր մահվան պատանքը։ Ծերունու հաստ գօտիի աջ կողմից քարշ էր ընկած մի երկայն թ ա ս բ է կ (տէրողորմեա) խոշոր հատիկներով, որոնք բաժանված էին որոշեալ թւով իւրաքանչիւր աղօթքի կարգը և համարը պահպանելու համար։ Իսկ գօտիի ձախ կողմից երևում էին կեռ խէնջարի և մի զոյգ ատրճանակի ծայրերը, որոնց փողերն թագնված էին հալէբեան վերարկուի տակ, որ անփոյթ կերպով ձգած էր նրա ուսերի վրա։ Գլուխը փաթաթած էր սպիտակ ապարօշով (չալմայ), որի վրա երևում էին մետաքսեայ դեղին թելերով ասեղնագործած արաբական տառեր։ Նա նստած էր ծալապատիկ կերպով և ծնկների վրա դրած ունէր մի կեռ թուր Դամասկոսի չէնքով։

Այս պատկառելի ծերունին իր արտաքին կերպարանքով ներկայացնում էր մի անձնաւորութիւն, որ կրում էր իր մէջ և կրօնի ջերմեռանդութիւնը, որպէս մի բարձր հոգևորական, և պատերազմողի քաջաղնական ոգին, որպէս հզօր զինուոր։—Նա և շէյխ էր և զօրավար։

Նա նստած էր վրանի բարձր և պատուաւոր մասում, որպէս նահապետ և իշխան, իսկ իր աջ և ձախ կողմերում կարգով շարված էին մի քանի աղաներ հնադարեան զէնքերով։ Դրանց մերձաւոր ընտանութիւնը Շէյխի հետ արդէն ցոյց էր տալիս, թէ հասարակ մարդիկ չեն, այլ գըլխաւորներն են այն ամբոխի, որ դրսում զետեղված էին վրանների մէջ, կամ հաւաքված էին հրապարակի վրա։ Աղաները լուռ էին և խօսում էին այն ժամանակ, երբ Շէյխը խօսեցնում էր։

Շէյխի մօտ մի քաշքուլի *) մէջ ածած էին թղթերի մանր կտորտանք, որոնք միաչափ կերպով ծալած էին եռանկիւնի ձևով։ Այս փոքրիկ ծրարները նման էին այն թ ի լ ի ս մ ա ն ն ե ր ի ն, որ ջադուկները տալիս են մարդկանց զանազան խորհրդաւոր նպատակներով։ Բայց իսկապէս կախարդական ոչինչ չը կար նրանց մէջ, այլ նրանց վրա գրված էին մի—մի տող Ղօրանի այն այէթներից, որոնց զօրութեամբ մարդ ազատ է մնում ամեն տեսակ չարից և փորձանքից։

Վրանի մուտքը բաց էր։ Դրսում գտնված բազմութենից մի—մի մարդ անդադար ներս էր գալիս. Նա դեռ չէմքի վրա չը հասած, չօքում էր, երկրպագութիւն էր տալիս, և այնպէս չօքէչօք մօտենում էր Շէյխին, իր սուրը դնում էր նրա ոտքերի մօտ, և ձեռքը համբուրում էր։ Յետոյ ծերունին առնում էր քաշքուլի միջից եռանկիւնի ձևով ծալած թղթերից մէկը և տալիս էր համբուրողին։ Նա առանց ոտքի վրա բարձրանալու, նոյնպէս չօքէչօք յետ էր դառնում և դուրս էր գալիս վրանից։

Այսպէս այցելուները անդադար մինը միւսի ետևից, նոյն ծէսը կատարելով, ներս էին գալիս ու դուրս գնում։—Ամեն մի քաջ, իր սուրը Շէյխի ոտների մօտ ձգելով, նուիրում էր նրան, և փոխարէնը ստանում էր խորհրդական թղթերից մէկը, որ անխոցելի պէտք է պահէր նրան թշնամու զէնքերից։ Եւ այս պատճառով, վրանից դուրս եկածին պէս, նա իսկոյն մի չորի կտորի մէջ դնելով կարում էր իր աջ թևքի վրա։

Երբ թղթերի բաժանման գործը վերջացաւ, դրսում լսելի եղաւ մի թմբուկի ձայն, և զինուորված բազմութիւնը ամեն կողմից շտապով սկսեց մօտենալ սրբազան զօրավարի վրանին, իսկ երբ բոլորը հաւաքված էին, այն ժամանակ դուրս եկաւ Շէյխը։ Ամբողջ բազմութիւնը աջ ձեռքը երեսին քաշեց և լուռ օրհնութիւն կարդաց (սալաւաթ)։ Այն գործողութիւնը մահմետականների մէջ նոյն նշանակութիւնն ունի, որպէս քրիստոնեաների մէջ երես խաչակնքելը։

Որովհետև ուրիշ բան չը կար, ձիերի թամքերը միմեանց վրա դարսվելով, վրանի առջև կազմվեցաւ մի ամպիոն։ Շէյխը բարձրացաւ նրա վրա։ Նա իր ձեռքում չունէր գաւազան, որ սովորաբար կրում էր քարոզի ժամանակ, այլ նրա փոխարէն բռնած ունէր կարմիր դրօշակը, որի գլխին փողփողում էր սպիտակ աջը չորս խալիֆաների անուններով։—Այս դիրքը յիշեցնում էր այն հրաշալի երևոյթը, երբ Արաբիայի մարգարէն անապատի մէջ առաջին անգամ բարձրացաւ ուղտերի թամքերից կազմված ամբիոնի վրա և խօսեց իր ոգելից ճառը։

*) Աղբակը տաճկական Հայաստանի գաւառներից մէկն է, որ սահմանակից է Պարսկաստանի խոյ և Սալմաստ գաւառներին։

*) Մի անօթ, որ կրում են դէրվիշները և պատրաստվում է հնդկական ընկուզի կեղևից, կամ մի տեսակ ծովային խեցիից, որ սեխի ձև ունի.

անցած էր, երբ եկաւ շահը, որը նստած էր մի երկու բաց կառքի մէջ, մի փոքրիկ ու ամպհովանի ձևաքին. Նոյն կառքի մէջ նստած էր և իր սադրազամը։ Շահին դիմաւորեցին կանոնաւոր կերպով շարված ճանապարհի վրայ հոգևորականները [illegible] ... վարդապետի միջոցաւ՝ «Թագաւոր, բարի լինի ձեր գալուստը, [illegible] (ժամ- [illegible]) իսկ շահը վեհ. Կաթողիկոսի առողջութիւնը հարցնելէ զատ կրկնեց Նորին վեհափառութեան հասկանալի տաճկական բարբառով. «Հայրապետ գոհ եմ ձեր հիւրասիրութենից, բայց գիտէք, հարկաւոր համարեցի ձեզ տեսնել, և նրա համար եկայ այստեղ» և հետևաբար քանի մի խօսք ևս որոնք արդարև դժուարացայ հասկանալ։ Շահին հրաւիրեցին վեհարան, որի գըրան առջև ձգված էր կարմիր մահուդի վրա Թագաւորավայել փիանդազ հարիւր քայլափոխէն աւելի երկայն. վեհարանի առջև պատրաստված էին տասն հատ գունաւոր դրօշակներ, որոց մէջ էր և մի շատ փառաւոր նկար, այդ պարսկական գերբն էր (Առյուծ) որի առջև երգում էին մի խումբ երաժիշտ աշակերտներ. Վեհարանում պատրաստված էր փառաւոր ճաշ, բայց ինչպէս լսվում է Նորին մեծութիւնը չէ ճաշել, այլ թէ բաւականացել է մրգով։ Անցած էր հազիւ մի ժամ երբ Թագաւորը իջաւ եկեղեցի վեհ. հայրապետի և բոլոր բարձրաստիճան անձանց հետ, եկեղեցու բոլոր սեղաններում տասնեակներով մոմեր էին վառվում այն ժամանակ երբ Թագաւորը մտաւ ներս, նա առաւել գոհ եղաւ Թանգարանի բարեկարգութեան համար, որը իրաւի տեսնելու մեծ արժէք ունի. եկեղեցիէն դուրս գալուն պէս ուղղակի գնաց ճեմարան, ուր աշակերտները կանոնաւոր կերպով շարված երգում էին ի պատիւ Նորին մեծութեան, Թագաւորը նստեց հանդիսարանում ամպիոնի վրա յատուկ պատրաստված աթոռի վրա. այդ ժամանակ անմիջապէս դուրս եկան պարսկաստանցի երեք մանուկ աշակերտներ և կարդացին պարսկական բառով, բայց հայերէն տառերով մի համառօտ ճառ (որի պատճէնը դուցէ կուղարկեմ խմբագրութեանդ)։ Շահի դէմքի վրա նշմարելի եղաւ զգալի բերկրանք գտնելով պարսկաստանցի մանուկներին գոհ վիճակի մէջ. այստեղէն այցելեց և ճեմարանի մատենադարանը, ուր դրված մատեանների մէկի մէջ հրամայեց սադրազամին արձանագրել իր այցելութիւնը և գոհունակութիւնը։ Այդ տեղից նստեց կառք և ուղևորվեց դէպի Երևան որին հետևեցին Նորին վեհափառութեան հրամանով երկու եպիսկոպոսներ և մի վարդապետ։ Շահը գնալու ժամանակ ընծայեց 700 ր. ճեմարանին և 300 ր. աղքատաց։

Վաղարշապատցի

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

3 մայիսի

Այս անգամ ևս հաղորդելու ոչինչ մխիթարական չունիմ. ինչպէս շատ անգամ, նոյնպէս և այժմ եմ ասում, որ Բագուն մի այնպիսի քաղաք է, ուր «հունձք բազումք են և մշակք սակաւք»։ Ի՞նչ անենք. ով կը հասցնէ մեզ հարկաւոր մըշակներ։

Ապրիլի 2-ին գաղթականների համար իբր թէ մասնաժողով կազմեցին, բայց մինչև այսօր դեռ անունն ենք միայն լսում, իսկ ինքը չը կայ բոլորովին։ Չը գիտենք, ինչ խորհուրդ ունէր ոմանց այնպէս գլխապատառ ընտրել և ընտրվելը, եթէ այսքան դանդաղութիւն և սառնութիւն էր գործին տիրելու։ Երևի բաքուցիք սպասում են, որ հեռագիրները և լրագիրները նոր նոր սև լուրեր բերեն, թէ այս ինչտեղ դարձեալ նոր գաղթականներ երևեցան, վերջին աստիճանի թշուառներ, սովատանջներ կան, և այլն....

Ճեմարանում պատահած անցքերը խիստ ծանր տպաւորութիւն գործեցին այստեղ։ Ժողովուրդը մեծ տխրութեամբ է լսում «Մշակի» հաղորդած և մասնաւոր նամակների բերած տեղեկութիւնները։ Ամէնքը սկսում են քննել, հաշուել և բաղդատել ազգի տուրքերը, սէրը, համակրութիւնը և ակնկալութիւնը ճեմարանի վարչութեան բռնած ընթացքի հետ։ Ամէնքը զայրանում, վշտանում և յուսահատվում են։ Զարգացած ժողովրդի մէջ գիտակցութիւն և հասարակաց կարծիք է լինում. գեղծումները և չարապործութիւնները նրան ոչ թէ սառցնում, այլ գրգռում են և իր իրաւունքը գործադրել են տալիս. իսկ մեր մէջ դեռ այդպէս չէ, մերոնք վհատում և հեռանում են։ Արդեօք մտածում և հոգում է այս մասին ճեմարանի վարչութիւնը, արդեօք նա զգում է, թէ որպիսի ծանր ամբաստանութիւններ կան իր վրա բարդված և աշխատում է շուտով արդարանալ ազգի առաջ։ Թող գիտենան ամէնքը, որ միանգամ կորցրած հեղինակութիւնը այլ ևս դժուար է ձեռք բերել։ Այժմ ումին խօսացնես՝ լսում ես. «Մենք ոչ ոքից սպասելիք չունենք, մենք մեր երեխաների և ապրուստի հոգսը ինքներս պէտք է քաշենք»։ Ինչպէս ասացի՝ շատերը զայրանում են և դեռ սպասում են, թէ ինչ ընթացք կը բռնեն այս մասին մամուլը և Թիֆլիսի հասարակութիւնը։ Ի հարկէ, ազգը լռել չէ կարող, նա իր գործերը շուտով պէտք է տնօրինէ իր շահերի և իրաւունքների համաձայն։

Ամսիս 1-ին քննվում էր հայր Ստեփանէի սկսած դատը Մարգա. Ընկ. տպարանի կապալառու պ. Ս. Տէր-Յովհաննիսեանցի դէմ։ Վարդապետի կողմից փաստաբանում էր ծխական դպրոցի հոգաբարձուներից մէկը, իսկ կապալառուն ինքն էր պաշտպանվում։ Գործը հայր Ստեփանէի օգտին վճռվեցաւ։ Պ. Տէր-Յովհաննէսեանց անբաւական մնալով՝ բողոքեց նահանգական դատարանին։

Օ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԵԼԱՒԻՑ մեզ հաղորդում են, որ անդադար անձրևներից յետոյ կարկուտ եկաւ։ Վնասի որքանութիւնը յայտնի չէ։ Տեղացիների մէջ սաստիկ տարածված է թղթախաղը։ Բոլորը սաստկօրէն անուանած խաղն են խաղում։

—

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱՍԻՑ մեզ գրում են. «Շահի ընդունելութեան համար մեծ պատրաստութիւններ էին տեսած։ Ժողովուրդը չը կարողացաւ տեսնել Շահին, որովհետև նա ծածկված կառքի մէջ էր նստել։

—

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱՍԻՑ մեզ հաղորդել էին, որ Տատօ Ցուլուկիձէ աւազակը կալանաւորված է։ Այժմ այնտեղ լուր է տարածվել, որ Տատօն եւրոպական շորեր հագած ազատ շրջում է Բոստով քաղաքում։

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ այնտեղի արհեստական դպրոցի տեսուչը չափից դուրս շատ ծախսեր է անում։ Թէ որքան ճիշդ է այս լուրը թողնում ենք նամակագրի պատասխանատուութեանը։

—

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

—

Համայնքների խորհրդարանում, մայիսի 6-ին, Սէր Նորթկօտ պատասխանելով մարկիզ Հարտինգտոնին, ասել է թէ բանակցութիւնները անդադար շարունակվում են Անգլիայի և Ռուսաստանի մէջ։ Այդ բանակցութիւնների մասին վիճաբանութիւնը խորհրդարանում այս րոպէիս վնասակար կը լինի տէրութեան շահերին։ Թէսալիայում պատահած անկարգութիւնների մասին բանակցութիւնները վերջանում են։ Սէր Նորթկօտ յոյս ունէ որ խաղաղութիւնը այդ կողմում շուտով կը հաստատվի։ Այնուհետև Նորթկօտ յայտնել է թէ Հնդկաստանի զօրքերին Մալտա ուղարկելը երկար ժամանակ է որ որոշված էր և հետևապէս աւելորդ էր կանխաւ իմաց անել խորհրդարանին։ Այդ գործի վերաբերութեամբ վիճաբանութիւնը այն ժամանակ օգտակար կը լինի երբ կառավարութիւնը կրէդիտ կը պահանջի այդ զօրքերի ծախքի համար։ Պ. Ֆավսէտտ և նրանից յետոյ ուրիշ շատ խօսողներ սաստիկ կերպով պարսաւել են Հնդկաստանի զօրքերին Մալտա ուղարկելը։ Պարլամենտի հաճութիւնը չը ստացած այդպիսի գործ անելը համարում են հակառակ սահմանադրութեան։ Սէր Նորթկօտ պատասխանել է թէ մինիստրութեան արածը զօրքերի տեղափոխութիւն է միայն, կայսրութեան մէկ տեղից դէպի մէկ այլ տեղը և հետևապէս սահմանադրութեան հակառակ չէ այդ։ Աւելացրել է նաև թէ կառավարութիւնը՝ պարլամենտի նիստերի դադարելուց առաջ արած յայտարարութիւնների համեմատ, աշխատում է խաղաղութեամբ լուծել հարցը և իրաւացի չէ կարծել թէ խաղաղութիւնը այժմ այնչափ հաւանական չէ որչափ էր առաջ։ Այնու ամենայնիւ կարելի է որ այդ յոյսը չիրագործվի. ուստի հարկաւոր է զգուշութեան միջոցներ գործադրել։

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Մայիսի 5-ին եղած ընտրութիւնները նոր ապացոյցներ են թէ հանրապետութիւնը օրից

Շէյխի քարոզը սկսվեցաւ օրհնութիւններով, որոնց մէջ խիստ ջերմեռանդ արտասանութիւններով փառաբանվում էին Ալլահի, Մուհամմէտի և նրա գլխաւոր յաջորդների՝ Օմարի, Օսմանի և Աբուբէքրի անունները։ Յետոյ սկսվեցաւ մի քաջալերական ճառ հետևեալ խօսքերով.

«Ո՛վ իսլամի որդիք, մեծ մարգարէն—փառք իր զօրութեանը—կոչում է ձեզ մի սուրբ գործի համար, կոչում է ձեզ պատերազմել իր կրօնի թշնամիների դէմ, որոնք սկսել են թափել Աստուծոյ ծառաների արիւնը։ (Եւ թող նզովեալ լինին նրանք)։

«Վհատութիւնը, երկչոտութիւնը և կասկածը թող հեռու լինին ձեզանից, որովհետև երկիւղը Աստուծոյ զինուորների համար չէ։ Տէրը ինքը կը տայ ձեր բազուկներին զօրութիւն, և թշնամու պարանոցները ձեր սրերի առջև կը կտրատվին, որպէս չորացած հասկը հնձողի մանգաղի առջև։ Դուք ձեր ձեռքով կը բռնէք նրանց գնդակները և դէպի իրանց յետ կը դարձնէք։ Ձեր անձերը պաշտպանված կը լինեն երկաթեայ պարիսպներով, որոնց ձեր աչքերը չեն տեսնի։ Ձեզ աջակից կը լինեն կտրիճ հրեշտակների աներևոյթ գունդերը, որոնց մարգարէն ձեզ օգնութեան կուղարկէ։ Մեծ է իսլամի Աստուածը և բացի Նորանից ուրիշը չը կայ։

«Բոլոր գաւուրները պիղծ են Աստուծոյ առջև։ Նրանց կայքը, կեանքը, ընտանիքը, և ամէն ինչ, որ պատկանում է անհաւատներին, Աստուած մատնում է ձեր ձեռքը։ Յափշտակեցէք, կողոպտեցէք, այրեցէք և կոտորեցէք, որքանով կը լիանայ ձեր սիրտը։ Աւարը և իր կրօնի թշնամիների արիւնը՝ Աստուած հ ա լ ա լ է *) անում սուրբ պատերազմի զինուորներին։

«Ձեզանից կընկնին նրանք միայն, որոնց սըրտերը կը մոլորեցնէ սատանան և որոնց հոգիները կը սառչին։ Երկչոտները ատելի են Տէրի առջև։ Եւ աւելի ատելի կը լինեն նրանք, որ կը փախչեն կուի դաշտից։ Ձեր թիկունքը չը պիտի տեսնի թշնամին։ Նա, որ Աստուծոյ համար է պատերազմում, սուրը ձեռքում պիտի մեռնի։

«Երբ որ ձեզանից մէկը թողնելու լինի պատերազմի դաշտը, այն ժամանակ Աստուած կը զայրացնէ կնոջ սիրտը, որը կանգնած չադրի մուտքի առջև, կընդունէ իր ամուսնին այս խօսքերով. «Գնա՛, հեռացի՛ր, դու իմ այրը չես։ Ի՞նչու չեն տեսնվում քո վէրքերը. ինչու դու մենակ դարձար, ո՞ւր են քո ընկերները.—հեռացի՛ր, նա իմ այրը լինել չէ կարող, որ անպատուեց իր զէնքերը։» Չը կայ մի աւելի դառն բան, քան կնոջ յանդիմանութիւնը. բայց Աստուծոյ զզուանքը սարսափելի է....։

«Սուրբ կրօնի թշնամիների արիւնի հոսումը հաճելի է Տէրի առջև։ Անհաւատների աւերակների ծուխը Նա՛ ընդունում է, որպէս մի ողջակէզ, որից ծուխը ուղիղ բարձրանում է դէպի Յաւիտենականի աթոռը։ Կոտորեցէ՛ք, որքան կը զօրեն ձեր բազուկները, այրեցէ՛ք, որքան կարող էք դուք։ Եւ ձեր կոտորածների արիւնի իւրաքանչիւր կաթիլի համբարքով դուք կը ստանաք մի—մի հ ու ր ի *) Աստուծոյ ջ է ն ն ա թ ի մէջ։

«Մեծ է ուղղափառների Աստուածը և բացի Նրանից չը կայ մի ուրիշը։

«Եթէ ձեր վեր առած գերիներից՝ ձեր սրտերին հաճելի կը լինի ընտրել կնիկներ կամ աղջիկներ հարճ անելու մտքով,—եթէ դուք ծառայացնելու համար կընտրէք պատանի սուրճկներ ձեր ձեռքը ընկած գաւուրներից.—Աստուած չէ արգելում ձեզ, միայն այն ժամանակ, երբ նրանք կընդունեն իսլամը։ Իսկ եթէ հաստատ մնացին իրանց մոլորութեան մէջ, ձեզ թոյլ է տրվում սպանել։ Զուգաւորութիւնը ուղղափառի մի անհաւատի հետ արգելում է Աստուած։ Իսկ ծերերին, թէ նրանք կին լինէին և թէ այր, խնայել չը կայ։ Անհաւատութիւնը նրանց մէջ ամրացած է իրանց ցամաք ոսկորների նման։

«Արդար եղէ՛ք աւարի բաժանման մէջ և ձեզանից ամէն մէկը թող չը զրկէ իր ընկերին։ Մի՛ մոռանաք Աստուծուն բաժին հանել ձեր կողոպուտից, որովհետև Նրա հրեշտակներն նոյնպէս պատերազմելու են ձեզ հետ։ Խնամք տարէ՛ք, եթէ մէկը ձեզանից հիւանդ կը լինի կամ վիրաւոր, որովհետև դուք ամէնքդ եղբայրներ էք այդ սրբազան դրօշի տակ։»

Դեռ ևս երկար խօսում էր Շէյխը, կանգնած իր ամբիոնի վրա, որպէս իսլամի մարմնացած ոգին, որպէս հալածասիրութեան և մոլեռանդութեան մի կենդանի օրինակ։ Նրա ձայնը ազդու էր և սուր, իսկ բարբառը զուրկ չէր ոգևորող պերճախօսութենից։ Ղօրանի աշակերտը,—որի մէջ այնքան բանաստեղծական յափշտակութեամբ երգվում է ս ր բ ա զ ա ն պ ա տ ե ր ա զ մ ը (ջահադ) իր բոլոր արիւնային գոյներով,—Ղօրանի աշակերտը միայն կարող էր այսպէս ոգևորել մի վայրենի բազմութիւն մարդկանց մորթելու համար։

Շէյխի ճառը մի համառօտ եզրակացութիւն էր այն աստուածեղէն գրքի բովանդակութենից, որին հետևում է ամբողջ մահմետական աշխարհը։

Երբ վերջացրուց նա, կրկին դարձաւ դէպի [illegible]

Նոյն միջոցին ամբողջ բազմութիւնը վեր առաւ գետնից մի-մի քար և ձգեց հրապարակի վրա, ուր բարձրացաւ մի ահագին բլուր, որպէս արձան մի սոսկալի ուխտադրութեան։ Եւ այս գործադրութեան ժամանակ օդը թնդաց հազարաւոր ձայներից, որոնց խառնակութեան միջից պարզ որոշվում էր այս խօսքը. «Եւ թող մեր թ ա լ ա խ ը *) այս քարի նման ձգված լինի, եթէ հաւատարիմ չը մնանք սուրբ գործին։»

Երբ բոլոր արարողութիւնները վերջացան, Շէյխը կրկին կարդաց օրհնութեան մաղթանք և իջաւ իր բեմից։ Նա կրկին մտաւ իր վրանը։

Նոյն միջոցին կրկին լսելի եղաւ թմբուկի ձայնը։ Ամէն մարդ վազեց իր ձին նստելու. վրանները հաւաքվեցան, և մի քանի ժամից յետոյ ամբողջ բանակը պատրաստ էր ճանապարհ ընկնելու։ Նա շարժվեցաւ, երբ Շէյխը իր ձին նստած, կարմիր դրօշակը ձեռին, առաջ ընկաւ։

Այն ժամանակ նրա դէմքը ծածկված էր մի սպիտակ երեսկալով, որ անհաւատների աչքերը չը տեսնէին նրա սուրբ երեսը։ Աւելի քան տասն հազար քուրդեր հետևում էին այդ սարսափելի ծերունուն։ Գունդերի ետևից տանում էին մի շարք ուղտեր, որ բարձած էին փոքրիկ թնդանօթներով։

Այսպէս սկսվեցաւ Շէյխ Ջալալէդդինի արշաւանքը դէպի տաճկական Հայաստանը։

(Կը շարունակվի)

*) Հալալ համարվում են այն բաները, որոնք օրէնքով սուրբ են և չեն արգելված։

*) Հուրի նշանակում է յաւերժական կոյս, [illegible]

*) Թալախ նշանակում է բաղդ կամ ամուսնական կապ. նա քանդված է համարվում, երբ քուրդը նրա անունով երդվելուց յետոյ ուխտազանց է լինում։ «Թող իմ կինը ինձ հ ա ռ ա մ (արգելված) լինի, ասում է քուրդը, եթէ չը կա- [illegible]

օր աւելի հաստատւում է Ֆրանսիայում ընտրված ուժը պատգամաւորներից վերջը հանրապետական և երկուսը բնապաշտական են։ Հանրապետութեան թշնամիները երևակայ նման դատողութիւններ անելով, կանգառվում են թէ արտասահմանից եկած իշխանները գոռում էին երբ լսեցին «Կեցցէ հանրապետութիւն» աղաղակը ցուցահանդէսի բացված ժամանակ։ Մի քանիսն էլ հաստատում են թէ Ուէլսի իշխանը այդ միջոցին կը կանգնէր [illegible] ցոյց տալով իր արհամարհանքը» Միապետական լրագիրներից մի քանիսն էլ երևակայելով նկարագրում են իշխանների դէմքի վրա երևացած նշանները, «Կեցցէ հանրապետութիւն» աղաղակը լսած ժամանակ։ Ամենայն է ասել թէ ինչպիսի երեւակայական և սուտ լուրեր են միապետական լրագիրների այդ հրապարակածները։ Մի՞թէ այդ իշխանները չէին իմանում որ ամեն ժողովուրդ իրաւունք ունի համակրութիւն ցոյց տալ այն կառավարութեան որ ապահովում է իր հանգստութիւնը, ազատութիւնը և առաջադիմութիւնը, թէ միապետական լինի այն և թէ հանրապետական։ Այդ համակրական ցոյցը երբէք անքաղաքավարութիւն և անխոհեմութիւն չի համարվի, ինչպէս կարծում են միապետականները։

Արուեստահանդիսին մասնակցող անգլիացիները մի շքեղ ճաշկերոյթ են տվել Ուէլսի իշխանին ուր ներկայ են գտնվել Ֆրանսիայի առևտրական մինիստրը պ. Տէսսէրան դը Բոր և արուեստահանդիսի գլխաւոր վերակացուները։ Անգլիայի Թագաժառանգ իշխանը պատասխանելով ինչյուքի նախագահ լորդ Դըրանվիլի առաջարկած բաժակահարութեան (տօստ), շատ եռանդուն մի ճառ է խօսել որ առատ ծափահարութիւններով ընդունված է։ «Իմ բոլոր սիրտը Ֆրանսիայի հետ է, կոչել է իշխանը բարձր ձայնով երբ ամբողջ ժողովը գոռում էր ուռայի աղաղակներով. դուք որ ներկայ էք այստեղ, ինչպէս և նրանք որ ճանաչում են ինձ, գիտէք որ իմ բոլոր ցանկութիւնները Ֆրանսիայի մեծութեան և երջանկութեան համար են։» Ֆրանսիայի լրագիրները մեծ նշանակութիւն են տալիս այդ խօսքերին որոնք արտասանվում են այն րոպէին, երբ արևելեան պատերազմից ծագած խառնակութիւնների պատճառով ստիպված են եւրօպական տէրութիւնները նոր միութիւններ կազմել, կամ արդէն կազմվածները վերահաստատել։

Պատգամաւորների ժողովը ընդունած է մայիսի 6-ի նստում պ. պ. Գամպէտայի և Պրուստի առաջարկած օրէնքի ծրագիրը որի համեմատ աւելանում են պաշտօնից հանգստացրած զինուորական պաշտօնատարների և նրանց այրի կանանց թոշակները։

ՎԱԴԴԻՆԳՏՕՆԻ ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսիայի պատգամաւորների ժողովում, մայիսի 9-ին (ապրիլի 27), բօնապարտական կուսակցութենից պ. Դրէօլ հարցրեց կառավարութեան թէ կարելի՞ է որ արևելեան հարցի վերաբերութեամբ եղած բանակցութիւնների դօկումէնտները հաղորդվին խորհրդարանին։ Լրագիրները և ալբոմները, ասաց Դրէօլ, որոնց համար ասում են երբեմն թէ կիսապաշտօնական յատկութիւն ունեն, առանց աջ և ձախ նկատելու գրում են անխորհրդաբար։ Հարկաւոր է գիտենալ թէ նրանց վճռաբանութիւնները մինչև ո՞ր աստիճան ազդեցութիւն ունեն կառավարութեան քաղաքականութեան վրա։

Այդ հարցումին արտաքին գործերի մինիստր պ. Վադդինգտօնի տված պատասխանը պարզում է փոքր ի շատէ թէ Ֆրանսիան ինչ քաղաքականութեան հետևում է արև- [illegible]

ւականին հետաքրքրական լինելով, մենք կը ծանօթացնենք մեր ընթերցողներին նրա բովանդակութեան հետ։

«Թէ կառավարութեան և թէ խորհրդարանի անդամներից ոչ ոք, ասում է պ. Վադդինգտօն, չի հակառակվի թէ հարկաւոր է պարլամենտին հաղորդել այն դիպլօմատիկան դօկումէնտները որոնցով կարելի է մի արդարացի կարծիք ունենալ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան վրա։ Մենք ամենքս էլ համաձայն ենք այդ մասին. հարցը նրանումն է միայն թէ երբ է յարմար ժամանակը այդ դօկումէնտները ներկայացնելու։

«Գիտեմ որ մեզ դրացի մի երկրի մէջ սովորութիւն է պարլամենտին հաղորդել արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ դօկումէնտները այն համեմատութենով ինչպէս իրանք ստանում են։ Բայց այդ մասին Ֆրանսիայի դրութիւնը մի և նոյն չէ։ Այն երկիրը որի համար նկատողութիւն եմ անում, ամենաուղղակի կերպով խառնված է այսօրվայ պատահած գործերի մէջ և կարելի է որ մի մօտակայ ապագայում հրաւիրվի իր արիւնը և բաղդը դնել համար վտանգի ենթարկելու. հետևապէս հարկաւոր է որ այդ երկրի պարլամենտը ամեն օր տեղեկանայ գործերի դրութեան։ Բայց Ֆրանսիայի ընդունած դերը այդպէս չէ։ Բանակցութիւնների շրջանը որ երկու երեք ամիս է որ շարունակվում է և սկսվեցաւ Աւստրիայի առաջարկութեամբ մի կօնֆերէնցիայի կայանալու մասին, դեռ չէ վերջացած։ Այդ շրջանը զանազան երևոյթներ ունեցաւ. այժմ բանակցութիւնները շարունակվում են և ես հիմնաւոր յոյս ունեմ որ կը վերջանան խաղաղութեամբ վճռելով խնդիրը։ (Ծափահարութիւններ։)

«Բայց Ֆրանսիայի և Ֆրանսիական կառավարութեան ունեցած մասնաւոր դերի վերաբերութեամբ, յիշեցնում եմ ձեզ թէ նա այդ գործի մէջ ներգործական դեր չէ ունեցել, այլ անկողմնապահ հանդիսատես, բարեկամական խորհրդատու եղած է, վստահութեան և բարեկամութեան յարաբերութիւններ ունենալով ամեն տէրութիւնների հետ, իր ամեն հարևանների հետ առանց բացառութեան։ (Շատ լաւ, շատ լաւ)։ Մշտական չէզոքութիւն ներկայում և ապագայում, այդ է մեր դերը։ (Եռանդուն հաւանութեան նշաններ)։ Նա աշխատած է ունենալ օրինաւոր, Ֆրանսիայի արժանի և միշտ խաղաղութեան նպաստաւոր ազդեցութիւն։ (Նորից հաւանութեան նշաններ)։ Ցայտարարում եմ որ Ֆրանսիան այս րօպէիս կապված չէ և ոչ մէկ պարտաւորութեամբ, բացի այն պարտաւորութիւններից որոնք իր ստորագրութիւնը կրող և Եւրօպայի իրաւունքը կարգադրող դաշնագրիների հետևանքն են։ (Շատ լաւ, շատ լաւ)։ Ֆրանսիական կառավարութիւնը ուրիշ որ և իցէ պարտաւորութիւն չէ ընդունած իր վրա։ Նրա բոլոր գործունէութիւնը յօգուտ խաղաղութեան է. նա միշտ աշխատած է գիւրացնել դժուարութիւնները։ (Ծափահարութիւններ։)

«Ես խոստանում եմ երկու խորհրդարաններին հաղորդել բանակցութիւնների վերաբերեալ դօկումէնտները, որչափ որ իմ պարտաւորութիւնը ինձ կը թոյլատրի։ Բայց եթէ կառավարութիւնը բարեկամական միջնորդի դերը կատարած ժամանակ, մտերմաբար գաղտնիքներ են հաղորդվել իրան, այդ հաղորդված տեղեկութիւնները որչափ էլ հետաքրքրական լինեն, իր պարտաւորութիւնը արգելում է յայտնել նրանց. ուրիշի գաղտնիքը իրան չի համարվի։ (Շատ լաւ, շատ լաւ։)

«Լրագիրների մէջ հրատարակվածների համար ասում եմ ձեզ որ հէնց պաշտօնի սկսած [illegible]

օրգան արտաքին քաղաքականութեան խնդիրների համար։ Ես մասնակից չեմ լրագրական որ և իցէ վիճաբանութեան։ Լրագրի պաշտօնն է յուզել ամեն խնդիրներ, մանրամասն քննել նրանց և զանազան կարծիքներ յայտնել, բայց մի խոհեմ մինիստրի պաշտօնն է անջատել Ֆրանսիայի պատիւը և շահերը որ և իցէ լրագրական վիճաբանութենից։ Կարծում եմ թէ մեր այդ դրութիւնը անօգուտ չէ եղած. այնպիսի վիճաբանութիւններ եղած են որոնք կարող էին վտանգաւոր լինել, եթէ այնպէս ընդունվէր թէ կառավարութիւնը բաժանում է նրանց կարծիքները։ Այլ ևս չէ կարելի այսօր հասարակական կարծիքի մի բիւրօ ունենալ Ֆրանսիայում։ Այդպիսի բաների ժամանակը անցած է այժմ։ (Շատ լաւ, շատ լաւ։)

«Ես համոզված եմ որ այսօր շատ յարմար չի լինի խորհրդարանում վիճաբանութիւն սկսել արտաքին քաղաքականութեան վերաբերութեամբ, բայց երբ յարմար առիթը գայ, կը յայտնեմ կառավարութեան ամեն արածները, նրա բոլոր քաղաքականութիւնը, որին չորս հինգ ամիս է որ հետևում է։ Ես ցանկանում եմ անել այդ թէ իմ անձնական պատւի համար և թէ մինիստրութեան համար որին մասնակից եմ. և այն օրը որ մենք կը կարողանանք անվտանգ անել այդ վիճաբանութիւնը, երկիրը կը տեսնի որ Ֆրանսիայի շահերը, նրա պատիւը, նրա արժանաւորութիւնը միշտ պահպանված են։ (Շատ լաւ, շատ լաւ։) Բայց խնդրում եմ որ թողնէք կառավարութեան այդ վիճաբանութեան օրը որոշելու հոգսը։ Ամենին յայտնի է թէ մի քանի օր է որ բանակցութիւնները շարունակվում են կօնգրէսի կամ կօնֆերէնցիայի կայանալու մասին։ Ուրեմն այժմ անյարմար կը լինի վիճաբանութիւն սկսել այդ խնդրի վերաբերութեամբ. բայց խոստանում եմ ձեզ, այսօրից մինչև պարլամենտական նստերի դադարումի ժամանակ, յարմար րօպէին խորհրդարանին ներկայացնել կառավարութեան հետևած արտաքին քաղաքականութիւնը և յոյս ունեմ ստանալ խորհրդարանի հաւանութիւնը։ (Սաստիկ ծափահարութիւններ։)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիէննայից հեռագրում են մայիսի 9-ին (ապրիլի 27) որ խորհրդարանում պ. Գրօշօլսկի և Լեհաստանի պատգամաւորները հարցրին կառավարութեան թէ գիտաւորութիւն ունի՞ հրամայել բանակին որ մտնի Բօսնիա։ Բացի այս, այդ պատգամաւորները ցանկանում են գիտենալ թէ ինչ է Բօսնիան այդպէս գրաւելու շարժառիթը և նպատակը և արդեօք Ռուսաստանի հետ թէ Փարիզի դաշնագրին ստորագրող տէրութիւնների հետ կապված մի համաձայնութեան հետևանքն է այդ։

—Կ. Պօլսից հեռագրում են «Politische Correspondenz» լրագրին թէ Բ. Դուռը անգլիական հիւպատոս պ. Մէրլինի միջոցով ընդունեց Թեսալիայի և Եպիրոսի խաղաղութեան վերաբերեալ առաջարկութիւնները. ապստամբները խնդրում են որ ընդհանուր ներողութիւն լինի և երկու կողմիցն էլ զինաթափ լինեն։

—Լօնդօնից հաղորդում են հետևեալը մայիսի 8-ին։ «Այսօր, Ստաֆֆորդ Նօրթկօտ պատասխանելով Օկսֆորդի գործաւորների ընկերութեան ներկայացրած ուղերձին, յոյս յայտնեց թէ անգլիական կառավարութիւնը, ժողովրդի մեծամասնութեան մինչև այժմ իրան օգնած լինելու շնորհով, կը կարողանայ յաղթել դժուարութիւններին, որոնք դեռ կան, բայց յոյս ունէ որ կը վերջանան քիչ ժամանակից յետոյ։»

—Կ. Պօլսից հեռագրում են «Allg. Zeitg.» լրագրին որ Թիւրքաց տէրութիւնը հրատարակել է Սուլթանի հրամանով հետևեալ վերանորոգութիւնների ծրագիրը։ Նահանգապետները, գաւառապետները և քաղաքագլուխները պէտք է պատկանեն ազգաբնակութեան բազմութեանը, քաղաքային վարչութիւնները հաստատում են [illegible]

թիւններին պատկանող անձինքներից։ Ուսումը պէտք է կատարելապէս ազատ լինի։ Դատարանը պէտք է վերանորոգվի և դատաւորները կը լինեն անփոփոխ։ Թէ մահմետականների և թէ ոչ-մահմետականների վկայութիւնը հաւասար կը լինի դատարանի առջև։ Ամեն վիլայէթի մէջ հաստատվում է մի հաշտարար դատաւոր, իսկ Կ. Պօլսի մէջ դատարանի կենտրօնական բարձր կայարանը։ Ուղղակի և անուղղակի հարկերը, ներքին և արտաքին փոխառութիւնները պէտք է ուղղվին առանձին նշանակված յանձնաժողովից։ Ամեն օսմանեան հպատակները, առանց դաւանութեան զանազանութեան կարող են ծառայել զինուորական ծառայութեան մէջ։ Կ. Պօլսի մէջ հիմնվելու է մի խորհուրդ, որ պէտք է վերաքննի բոլոր հակառակութիւնները որոնք կարող են ծագել նահանգական և քաղաքային վարչութիւնների մէջ և վճիռ տայ կառավարչական գործերի դէմ ներկայացրած գանգատներին։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՎԻԷՆՆԱ, 11/23 մայիսի։ Ռուսաց պատերազմական գործակալը Սերբիայում, Բօբրիկօվ, կանչված է Ս. Պետերբուրգ Սերբիական զօրքերի դրութիւնը յայտնելու համար։ Ադրիանօպօլից անդադար մօտենում են Սան-Ստեֆանօի շրջականներին ուժեղ զօրաբաժիններ ռուսաց երկու զուգահեռական գիծերը ամրացնելու համար, որոնք Սև ծովից գնում են դէպի Մարմարեան ծովը։

ԼՕՆԴՕՆ, 11/23 մայիսի։ Համայնքների ժողովը բազմութեամբ 367 ձայների 226 ձայնի դէմ հերքեց Հարդինգտօնի առաջարկութիւնը։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 10/22 մայիսի։ Չօրագանի պալատի առաջ հաւաքված ամբոխը մտադիր էր գահընկեց անել Աբդուլ-Համիդ սուլթանին և նրա տեղ նորից գահ բարձրացնել Մուրադին։ Չօրագանի պալատի առաջ հաւաքվել էին 200 զինուորված մարդիկ և կանչում էին. «Կեցցէ սուլթան Մուրադը»։ Այդ շարժողութիւնը ընկճված է։ Լսվում է, որ Մուրադը տեղափոխված է Փոքր-Ասիա։

ԼՕՆԴՕՆ, 13/25 մայիսի։ Ռուսաց դեսպան կոմս Շուվալօվ բացատրեց մարկիզ Սալիսբիւրիին Ռուսաստանի առաջարկութիւնները։ Մինչև այդ առաջարկութիւններին պատասխան ստանալը Անգլիայի կողմից, նոքա գաղտնի կը պահվին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 97 ր. 85 կ., երկրորդ 95 ր. 50 կ., երրորդ 95 ր. 25 կ., չորրորդ 95 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 231 ր. 50 կ., երկրորդ 227 ր. արևելեան 94 ր. 75 կ., ոսկին 8 ր. 36 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 23,75 պէնս, ռուսաց 100 ր. Գերմանիայի վրա արժէ 202 մարկ, Փարիզի վրա 248 ֆր. 75 սանտիմ։ Տրամադրութիւնը վերջը թոյլ է։

ԼՕՆԴՕՆ, 13/25 մայիսի։ Երէկ բրիտանական մինիստրների խորհուրդը քննում էր կոմս Շուվալօվի պատասխանը. քննութիւնը այսօր շարունակվում է։ «Standart» լրագիրը ասում է, որ յոյսերը խաղաղութեան վրա այսօր առաջվանից աւելի հաստատ են։ Ռուսաց Կայսրը անողոք է Բէսսարաբիայի հարցի վերաբերութեամբ, բայց Ռուսաստանը բաւական զիջումներ արեց Բօլգարիայի սահմանների մասին։ Զարմանալի չի լինի եթէ Ռուսաստանը ստիպված լինի պակասեցնել պատերազմական վարձատրութեան պահանջը մինչև կէսը, կամ կէսից էլ պակաս։

ՎԻԷՆՆԱ, 13/25 մայիսի։ Կօնգրէսի գումարվելը ապահոված են համարում։

ԼՕՆԴՕՆ, 13/25 մայիսի։ Բրիտանական ծովային մինիստրութիւնը յայտնեց Զատամի արսէնալի վարչութեանը, որ վրահասոր նաւերի զինուորելը, ինչպէս առաջ հրամայած էր, այժմ էլ հարկաւոր չէ։ Սպասում են որ Անգլիայի վճիռը վերջ կը դնի բանակցութիւններին, որովհետև Ռուսաստանի առա- [illegible]

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ—ԱՍԵՆԻԶԱՑԻՕՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐԸ ծաղկի տարափոխիկ հիւանդութեան առաջն առնելու համար, հրաւիրում է իր բաժնի մէջ (Թիֆլիսի առաջին, երկրորդ, երրորդ և առանձին մասների) բնակիչներին որքան կարելի է շուտով կտրել երեխաների ծաղիկը։ Ծաղիկը պատուաստում են երեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերը առաւօտեան ժամի 10-ից ծաղիկ պատուաստող հիմնարկութեան մէջ, որ գտնվում է Ձավչավաձեւսկայա փողոցում, զինուորական գիմնազիայի դիմացը։ Բացի այդ առողջական առաջին բաժինը ունի ծաղիկ պատուաստող, որ ամեն օր ծնողների պահանջներին համեմատ ծաղիկ է պատուաստում տներում։

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, որ ուսում է առել Փարիզում, ցանկանում է տալ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ։ Կարող է նոյնպէս ՐԵՊԵՏԻՏՕՐԻ ՊԱՇՏՕՆ վարել։ Հասցէն կարելի է իմանալ «ՄՇԱԿԻ» Խմբագրատանը։

10—10

«ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ» խմբագրութիւնը պատիւ ունի ծանուցանել, որ ամսագրի նշանակած ժամանակին չը հրատարակվելը կախված էր մի քանի կարեւոր և խմբագրութենից անկախ պատճառներից։ Բայց խոստանում է առաջին համարը անպատճառ յունիսի 10-ին հանել, իսկ հետեւեալները կանոնաւորապէս իւրաքանչիւր ամսի 10-ին։

Խմբագրութիւնը խնդրում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներից շուտով ստորագրվել, որպէս զի կարելի լինի մօտաւորապէս որոշել տպագրվելի օրինակների թիւը, որը թղթի թանգութեան պատճառով գործիս մէջ մեծ նշանակութիւն ունի։

Աւելորդ չէ համարում յիշեցնել այն բաժանորդներին, որոնք լոկ նամակներով են ստորագրվել, որանց բաժանորդագինը ուղարկելու, որ վճարը կանխիկ է։ Առանց բաժանորդագինը ստանալու ամսագիրը ոչ ոքին չի ուղարկվի։

Խմբագիր Յակոբ Տէր-Յովհաննիսեան։

1878 մայիսի 5-ին.

Ներսիսեան Հայոց Ազգային—Հոգեւոր դպրոցի աշակերտաց տարեկան հարցաքննութիւնը լինելու է հետեւեալ կարգաւ։

Օրեր	Ամսաթիւ	ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ	Դասատուններ
	1878 Ապրիլի		
Շաբաթ	29	Կրօն, եկեղեցական պատմ. սուրբ պատմ.	I—VI.
»	»	Տօմար	V.
	մայիսի		
Երեքշաբթի	2	Հայոց լեզու	I—VI.
»	»	Պատմութիւն հայոց մատենագրութեան. .	VI.
Ուրբաթ	5	Ռուսաց լեզու	I—VI.
»	»	Ռուսաց պատմութիւն.	V.
Երկուշաբթի	8	Հայոց լեզու, ռուսաց լեզու, թուաբանութիւն	Պատրաստական դասատուն
Չորեքշաբթի	10	Ֆրանսիացւոց լեզու	II—VI.
»	»	Մանկավարժութիւն	VI.
Ուրբաթ	12	Աշխարհագրութիւն	I—VI.
»	»	Ընդհանուր պատմութիւն	II—IV.
Չորեքշաբթի	17	Մաթեմատիքա	I—VI.
»	»	Գծագրութիւն	II և III.
Շաբաթ	20	Բնագիտութիւն.	I—VI.
»	»	Ֆիզիքական աշխարհագրութիւն	IV և V.
»	»	Ֆիզիքա	V և VI.
Ուրբաթ	26	Ընդհանուր պատմութիւն	V և VI.
»	»	Հայոց պատմութիւն	IV, V և VI.
»	»	Պատմութիւն ընդհանուր մատենագրութեան	VI.
Շաբաթ	27	Գրութիւն, նկարչութիւն երգեցողութիւն .	

Հարցաքննութիւնը սկսվելու է առաւօտեան 8 ժամին. իսկ վերջացրուցումն ոչ կանուխ քան $12^1/_2$ ժամն միջօրէի։

Հոգաբարձու Մ. Դոլուխանեանց

Գործակալ Ի. Ջալալեանց

ТИФЛИССКІЙ КОЖЕВЕННЫЙ ЗАВОДЪ

ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԿԱՇՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Տամօժէննայա փողոցի վրա Յունաց եկեղեցու դիմաց տուն № 22

Պատիւ ունի յայտնելու պ. պ. վաճառականներին և սպառողներին, որ այդ գործարանում գործվում են և նորա մէջ միշտ մեծ քանակութեամբ գտնվում են ամեն տեսակ ԿԱՇԻՆԵՐ կօշիկների, թամբերի, կառքերի արուեստների համար և նոյնպէս հում կաշիներ։

Մեծ քանակութեամբ վաճառելը կատարվում է գործարանի կանտօրայում, որտեղ ընդունվում են և պատուէրներ։ Մաս մաս ծախվում է Սիօնի մայր եկեղեցու դիմաց գտնվող մագազինում։

25— 17 (2)

МАГАЗИНЫ ОТДАЮТСЯ ВЪ НАЕМЪ

ПО ОЧЕНЬ ДЕШЕВЫМЪ ЦѢНАМЪ

ВЪ ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ.

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԱՈՒՄ

ՀԱՏ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ ՎԱՐՁՈՎ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ

Կենդանիների հովանաւորութեան Թիֆլիսի ընկերութեան վարչութիւնը յայտնում է, որ վարչութեան կազմակերպութիւնը, ընդհանուր ժողովների վճիռներին համեմատ, այժմ հետեւեալն է. նախագահ Ա. Ե. Տալեղեն, փոխնախագահ Դ. Ի. Կիպիանի, վարչութեան անդամները՝ իշխան Դ. Դ. Ջօրջաձէ, Մ. Ն. Գարսեվանով, և անդրկովկասեան մուֆտի Հաջի-Էֆենդի-Մուստաֆա-Էֆենդի-Զադէ; Վարչութեան փոխ անդամներ. Մ. Կ. Լօմիձէ, Ա. Ի. Տիմիրիազեվ, Ա. Ի. Համարով, գանձապահ Ա. Գ. Սերգէեվ, փոխ գանձապահ Գ. Ն. Խօսէլիանի, քարտուղար Ն. Ի. Մեշչերսկի, փոխ քարտուղար Ս. Ս. Շչուկին։

Շուտով հրատարակելու եմ իմ ժողոված «Անեկդոտները», որոնք պարունակում են իրանց մէջ շատ երևոյթներ ազգային ներկայ և անցեալ կեանքից։

Տպվելու են բաժանորդագրութեամբ. ամեն մի օրինակի գինը 50 կոպ. է։ Թիֆլիսում բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի գրավաճառանոցում։

3—3 Գ. Շերմազանեանց.

Երիտասարդ, որ գիտէ հաշուապահութիւն (բուղալտերիա) Հայերէն և Ռուսերէն լեզուներով, կամենում է տեղ գտնել. համաձայն է և քաղաքից դուրս ծառայելու, հասցէն կարելի է թողնել «Մշակի» խմբագրատանը։

2—3

ՄԱՅԻՍԻ 16. ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ ԹԻՖԼԻՍ 1878.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Մայիսի 15-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլումպերիալը)	8	60
Հին 82 պր. մ. արժ. 1000 մ.	1550	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1300	—
Վիգրիշնի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	233	—
Երկրորդ 5% վիգրիշնի »	235	—
Մարսելի կուրսը 237 —	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա.	10	67
Վենայի կուրսը առէ 112 գլ.	121	—
Դուրեժի բարաթը. . .	5	90
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	300	
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	125	—
Շաքարը բրօցկու . .	8	30
» միւս տեսակը.	8	20
» չաքարաւազը .	6	—
» արանզիտը. .	6	50
» մաքուր վճարած	12	—
Բամբակը Երեւանու Ամերիկայի սերմից. . .	8	—
Միւս տեսակը հին սերմից.	7	—
Բուրդը Թուշի . . .	8	50
» Թարաքամի .	4	50
Ալիւր Շորագալու . .	2	—
» Երեւանի. . . .	—	—
Գարին.	1	40
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	13	—
Մետաքս Նուխվայ. .	180	—
Կախեթունը. . . .	100	—
Կոկոնը Նուխվայ (բուծ.)	45	—
Ֆրիզոնը (լաւը) Ագուլեաց	50	—
Կօֆէն մօկօի. . . .	28	—
» լիվանի . . .	24	—
» մարտինիկօյինը	20	—

ՀՆՈՒԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները . . .	1	
Ռուսաստան .	2	
Աւստրիա . .	3	
Անգլիա. . .	4	
Գերմանիա. . .	2	88
Ֆրանսիա . . .	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծնողկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ; Առանձին սենեակներում ամիսը 30—50 րուբլ։ Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական։

Երթեւեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, $9^1/_2$ մինչև 11 ժամ առաւօտեան։ Բժշկապետ Անանով։

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րոպէ առաւօտեան։ Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րոպէ։

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից . .	9. 21	5. 18
Գօրի . . .	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ.	1. 29	11. 57
Րիօն . . .	6. 47	
Փօթի . . .	9. 40	

	առաւօտ.	
Փօթիից . .	9. 13	
Րիօն . . .	12. 13	
Միխայլօվօ. .	5. 39	1 37
Գօրի. . . .	7. 5	4 8
Թիֆլիս. . .	9. 31	7 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տիկերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ .	90	68	38
Գօրի. . .	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ.	5. 22	3. 92	2. 18
Րիօն. . .	9.	6. 75	3. 75
Փօթի . .	13. 1	9. 75.	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ մագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7։ Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան։

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր։ Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը։ Երեւանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ։ Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր։ Նուխու տրակտից՝ չորեքշաբթի և կիրակի։ Բելիկլիուչի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ	կոպ.
Բաց նամակը արժէ .	4
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	8
Ամերիկա	8
Պարսկաստան . . .	8
Հնդկաստան . . .	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտ 9 ժամից մինչև 1 կէսօրից յետոյ։

Երկուշաբթի. Վէրմիշէվ և Գօրալեւիչ ներքին հիւանդութիւններ, Քուչարեանց վիրաբուժական և ականջի հիւանդութիւններ։

Երեքշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ. Բէյխ աչքի հ. 9—11 ժամ, Ա. Բախուտօվ կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան։

Չորեքշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային։

Հինգշաբթի. Վէրմիշէվ ներքին հ. Գավրօնսկիյ կանանց և մանկաբարձութեան, 9—10 ժամ, Բակստ վեներական և կաշու հ. Օրբէլի ատամնացաւեր։

Ուրբաթ. Վէրմիշէվ ներքին հ. Բախուտօվ մանկաբարձութեան, կանանց և երեխաների հ. Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների հ.

Շաբաթ. Վէրմիշէվ ներքին հ. Բէյխ աչքերի հ. Բակստ կրծքային և ջղային հիւանդութիւններ.

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ. Տ. Ր. Հարցնում էք, կը լինի պատերազմ թէ ոչ։ Ձեզ ինչ պատասխանենք, երբ ինքներս չը գիտենք։ Եթէ այսուհետև այդպիսի հարցեր առաջարկվեն «Մշակի» խմբագրութեանը, մենք բաւական դժուար դրութեան մէջ կը լինենք։

—ԷՋՄԻԱԾԻՆ. Աբեղայ. Է՛հ, հայր սուրբ, ձեր աջը վկայ, որ մեզանից ամենքը դարդեր ու ցաւեր ունենք, բայց ոչոքի դահլա չենք տանում։ Ձեզ ո՞վ էր ասում աբեղայի կոչում ընդունել, երբ գիտէիք, որ կեանքը այնպէս էլ դառն է։ Կուզենայինք ձեզ օգնել, բայց չենք կարող։ Երբ շատ տխուր կը լինէք և դժգոհ ձեր վիճակից, երգեցէք Սայաթ Նովայի հետ. «Ղարիբ բլբուլ ասա բանը, որհնվի քո եկած սարը, դու վարդ կանչէ, ես եար կանչեմ».... և այլն։

Дозволено Цензурою Мая 15 Тифлисъ 1878 г.

Типографія Мартиросіанца

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ